

ЗА СВОБОДАТА

Христо П. Тодоров

Уважаеми господин Председател на Настоятелството на НБУ,

Уважаеми дами и господа членове на Настоятелството

Уважаеми господин Ректор,

Уважаеми дами и господа Заместник-ректори и Декани

Драги преподаватели и служители,

Драги родители и гости,

Скъпи студенти,

Както всяка година по това време днес ние чествуваме Деня на народните будители – ден на който отдаваме почит на хората, които поемат отговорност за общи дела, действат в името на обществото, а не на личен интерес и създават основата на нашата ценностна система. Традиционното академично слово по случай Деня на народните будители тази година е посветено на паметта на **проф. Богдан Богданов**, основател и дългогодишен президент на Нов български университет. Неотдавнашната кончина на професор Богданов и обстоятелството, че той е роден на днешната дата, съвсем не са единствените причини да се обърнем към неговата личност и неговото интелектуално наследство. Като блестящ учен-филолог проф. Богданов остави дълбока диря в българската наука, а като преводач и ярък публичен интелектуалец той сложи свой траен отпечатък върху съвременния български културен живот. За нас, членовете на академичната общност на НБУ, проф. Богданов си остава преди всичко вдъхновител и първостроител на нашия университет – една безпрецедентна в българската среда академична институция със свои собствени ценности и своя оригинална образователна философия. В основата на тази философия лежи **идеята за свободата** и именно за нея ще става дума през следващите няколко минути.

Най-напред обаче за онези, които знаят малко за проф. Богданов, нека кажа няколко думи за неговия жизнен и творчески път. Роден е в София през 1940 г. в семейството на писателя Иван Богданов. Завършил е класическа филология в СУ. Работил е като асистент във ВТУ, а после десетилетия наред като преподавател по класическа филология в СУ. През 1990-91 г. е сред хората развили и реализирали

проекта за НБУ. След кратка дипломатическа кариера се свързва трайно с управлението на университета като негов ректор, президент и почетен президент. Автор е на над 300 публикации и внушително число преводи.

Преди 10 години по повод петнадесетгодишния юбилей на НБУ излиза книгата на проф. Богданов „Университетът – особен свят на свободата“, в която са събрани поредица от негови статии, студии и речи, обединени от темата за университета. Във всички тях, както и в редица други научни публикации и интервюта на автора е развита идеята, че по самия свой замисъл и съгласно своята обществена функция университетската институция е длъжна да бъде „свят на свободата“. Как да се разбира това? Най-напред университетът е възникнал през средновековието като **независимо** от светската и духовната власт доброволно обединение на студенти и преподаватели. Като свободна от външна опека корпорация университетът е създал свои правила и органи на **самоуправление**. Университетът е развил вътре в себе си диалогична среда на **свободен обмен** на знания и опит, основана на партньорство и взаимно уважение. След дълбока реформа, състояла се в началото на 19 в., университетът се е превърнал в място на непредубеденото и **свободно научно дирене**. И най-сетне, заниманието със свободно научно изследване според инициатора на тази реформа Вилхелм фон Хумболт е единственият начин да се формира свободна и **независима човешка личност**. Най-добрите традиции на университетското дело изискват утвърждаването на университета като малко или много защитено от злобата на деня и могъщите сили на политиката и пазара пространство на свободата. Пространство, в което е позволено да се експериментира и да се правят грешки, в което интелектуалната и творческа смелост не се преследват и не се наказват, а се насърчават и получават морална награда.

Проф. Богданов познаваше отлично университетската история и традициите на академичната институция. Точно по тази причина той беше особено чувствителен към пороците на онзи тип „гимназиален съветски университет“, който се беше установил в нашата страна като единствена форма на университетско образование. Със своята веднъж завинаги установена номенклатура на специалностите, водещи към неизменни професионални роли на държавни чиновници, със своите строго предписани учебни планове, с фиксираната продължителност на своето „коридорно“ обучение, с монологичния и авторитарен стил на преподаване, със своите катедри-крепости на дисциплинарната специализация, с пропастите, разделящи факултетите този тип университет в голяма степен извращава университетската идея и изопачава смисъла на

университетската институция. Най-лошото при този университетски модел обаче според проф. Богданов бяха две неща – липсата на грижа за изграждането на студента като независима и адаптивна личност и неадекватността на университета на една сложна и бързо променяща се обществена среда.

Много пъти, и то напълно основателно, е говорено, че НБУ е създаден като алтернатива на системата на университетското образование в България, наследена от епоха на комунизма. Проф. Богданов обаче смяташе, че само по себе си това съвсем не е достатъчно за да оправдае неговото съществуване и да бъде основа на неговата идентичност. НБУ трябваше да има свой образователен идеал и своя образователна философия. Този образователен идеал е достатъчно точно определен: „... искаме да градим адаптивни личности, способни на активен живот в една бързопроменяща се среда“ (Богданов 2006: 99). Адаптивни и активни могат да бъдат обаче само **независими** хора, способни сами да вземат решения, сами да си поставят цели, сами да генерират и поддържат мотивация за тяхното постигане, да действат по своя собствена инициатива и всичко това да ги прави щастливи, да им дава усещането за изпълнен със смисъл и постижения живот. Свободни и независими хора „се отглеждат“ само в среда на свободни независими хора. Такава трябва да бъде университетската среда. Тази среда обаче не е даденост, тя се постига и това постигане изисква огромни инвестиции на време и човешка енергия. Проф. Богданов не жалеше нито време нито сили за формирането на онова, което той наричаше „университетско общество“. Общество на хора, научени да общуват помежду си честно и с уважение, способни да ценят и да се радват на чуждите качества и постижения, готови да се вслушат в мненията на другите и когато приемат техните аргументи да променят своите собствени мнения.

Свободата и независимостта на отделната личност смяташе проф. Богданов се постигат по пътя на напредването в разбирането, тъй като висшето образование по негово убеждение представлява „подготовка на човешката личност за пълноценно разбиране на себе си, другите и света“ (Богданов 2006: 65). И наистина, не взетите сами по себе си възпроизводими знания, умения, компетенции и пр. водят към независимост на личността, а **разбирането**. Само онзи, който е в състояние да разбира своите собствени преживявания, цели, мотиви, желания и действия, вътрешния живот на другите, природните закономерности, устройството на социалния свят, постиженията на материалната и духовната култура не е чужденец, не е натрапник или гостенин в

света, а наистина се е заселил в него. За него животът не е бремене, а му позволява да се докосне до онова с нищо незаменимо благо, което по традиция наричаме **щастие**.

Богдан Богданов: „Университетът – особен свят на свободата“, Изд. на НБУ, София 2006.